

Transcendental Trio

בשלח תשע"ו

Artscoil - Stre Chmest

EXODUS

PARASHAS BESHALACH

17 / 10-16

for us and go-do battle with Amalek; tomorrow I will stand on top of the hill with the staff of God in my hand. ¹⁰ Joshua did as Moses said to him, to do battle with Amalek; and Moses, Aarōn, and Hur ascended to the top of the hill. ¹¹ It happened that when Moses raised his hand Israel was stronger, and when he lowered his hand Amalek was stronger. ¹² Moses' hands grew heavy, so they took a stone and put it under him and he sat on it, and Aaron and Hur supported his hands, one on this side and one on that side, and he remained with his hands in faithful prayer until sunset. ¹³ Joshua weakened Amalek and its people with the sword's blade.

2
11. כאשר ירים משה ידו: — When Moses raised his hand. The Sages observe, "Was it Moses' hands that won the battle or lost the battle? Rather, [the Torah] teaches you: As long as Israel looked heavenward and subjected their heart to their Father in Heaven — they would prevail. But when they did not — they would fall" (Mishnah Rosh Hashanah 3:8).
12. וידי משה כבדים — Moses' hands grew heavy — from fatigue. Therefore Aaron and Hur stood on either side of him and supported his arms (Ramban). Moses sat on a stone rather than on pillows because he did not wish to sit in comfort while Jews were in danger and suffering (Rashi).

98

THROUGH THE PRISM OF TORAH

R. ROBERTS

When Klal Yisroel went into battle with Amalek, the Torah relates that Moshe climbed up to a high place so as to be in full view of everyone and raised his hands in continuous prayer to ה' whilst Yehoshua fought valiantly in the field. After a while, Moshe needed some assistance and asked Aharon and Chur, the son of Miriam, to support his arms. These two

3
אש תמיד 7 פרק 17

והושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אחרון ויורד עליו ראש הנקבועה.
ומשה אהרן וחור - מלאן להעמיד שתי ידים שלשה לעמוד לפני המיכה, ששעמית היו שרויים. חור - בנה של מרים היא ולבן בעלה.

righteous men joined him in his עבודת ה' the whole day until the sun set and the encounter ended in victory.

This episode raises some intriguing points. Moshe Rabbeinu was an extremely strong man physically (Nedorim 38a), yet he was not able to lift up his hands by himself for a lengthy period! Furthermore, if physical help was necessary, why did he choose

Aharon and Chur in particular for this seemingly servile task?

Aharon and Chur were two great men, but, on the surface, of very different natures. Aharon was unique in his pursuit of peace and harmony. Wherever there was family rift or communal dispute, he was there with soft, calming words to smooth matters and heal the breach. Sometimes in the course of שלום he had to recourse to compromises and even slight fabrications (viz. Avos DeRabbeinu Nosson 12). Nevertheless, he pursued this course because of the importance of friendship (Bava Metzria 87a).

Chur, however, was outwardly of a different mould. He was a firm, inflexible character. Even when almost the entire Jewish nation decided to make the golden calf, Chur stood apart as the one unflinching and rock-like opponent of the scheme. He was a lone voice in the wilderness, but he fought like a lion. He brooked no arguments and would not concede an inch until he was killed on account of his unyielding principles.

צדיק ביאור, מדוע רש"י הוצרך לפרט כאן ייחוסו של חור ולומר שהוא היה בנה של מרים, ומה שייך ענין זה למבואר שמשה אחרון וחור עלו ראש הגבעה להתפלל במלחמת עמלק.

4
חור - בנה של מרים היא. דאלי"כ למח חור וצדק
גדב ואבדוהו

5
התורה המצוה - משפחה
לאכן אחד, וכמ"ש משה רבינו אכן ישראל, כמו שהאין הוא דגון הלוקים רבים לטיוח עמם אחד, ר"ל בע"י אחדות העם הן. אמונת המלומדים, חשופים על הכלים הממתיים, וישימו חרותו, רוחם שכל ישראל התאחדו להכניע תחת משה וישיבו מלך בנהאסף וכו' יחד שנתו ישראל, וישב עליה הדיבה מורה על הצטפפה, כמ"ש הרעב"ם במו"ק [ח"א] ש"י וכו' זה מלא משה מן המקפרי, ואדרן וחור, וגם מלא תמיכה מכות אכין וחור שחמקוהו בכותם ובחפלקם. וכהו סאכן שצורה על האחדות יהיה, אם מלא אחדות העם, אם מלא האמתה באחדות הגורל, באופן שיסאחדו אחד אל אחד, וכמ"ש חז"ל בפסחים (דף) בק"י יעקב לג' ל"ג בק"ו, אחר שמה ים בלבס מהלוקס אמרו שמה ישראל ה' אחד, שמה בוקן ואחר בשכח"י, ר"ל ששנתו ים האחדות ע"י שלא היה בלבס מהלוקס וע"י האמתה באחדות ה' ונלסדף אחד אל אחד, כמ"ש אחד אחד ושמן אחד וחי כעמך ישראל גוי אחד, ושסכו של אכין היה לאחד לגורם ישראל כמ"ש חז"ל שיהו ארבעה שלום, וחור מסר נפשו למיכה בשם העגל בעד אחדות ה', כי חסדו העגל היה ששסכו ש"ש וד"א כמ"ש בסנהדרין (דף כג), ומשה היה הכניח הסיון נגד שמן אחד, כי כוח הגדול עם ה' הגדול, ואדרן וחור תכבו בידיו מזה אדרן וכו' אדרן, לחיות ה' מזה, אחר אחד, ואחדות ישראל מזה, וחי כעמך ישראל גוי אחד, וידו ידיו אבונה, שמה בל מן כמה הדיים שיהיו משה וישיב ונח האמתה, הדיים האלה הוא אמונה, והאמונה שהאמינו ישראל בה' היא היתה ידי נפש שהימים למעלה ונכר ישראל, ש"ע"י שיתראל האמינו נכרו ועשו חיל, וזה נחמך עד כאן השמש, כי הסענו צדוקו יום וכשגמרו פעמים אז,

On the surface, these two approaches might seem to be in conflict, but, in truth, they actually complement each other. If the issue involved was בין אדם לחבירו such as personal animosity and family feuds, then Aharon gave the lead and worked for שלום even if he had to compromise the truth a little in the process. When, however, the point in question concerned בין אדם למקום and the Divine honour was at stake, as with the

golden calf, it was Chur who came forward to demonstrate a robust and unflinching line. He exemplified the attitude that in matters of כבוד שמים there is no room for give and take. There is no case for going fifty-fifty when fundamental religious principles are under attack.

This diverse stance is implicit in the words of *Tehillim*, למען (Tehillim 122:8) — in relation to areas of social behaviour, the quest for peace and unity is overriding. However, למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך (ibid., 9). If *Yiddishkeit* and Jewish tradition are endangered, then only what is good and correct according to the Torah is acceptable and should be pursued.

Klal Yisroel in the wilderness had been tutored by both these men — the peace-loving Aharon and the uncompromising Chur. As a result, *Yidden* had learnt to combine both qualities and to use them according to the circumstances. Perhaps, therefore, in the time of battle, when *Klal Yisroel* needed special merits, Moshe specifically asked for these two righteous men to stand by his side. It was not so much that he required their physical help, but rather it was to display those great mentors who had taught Klal Yisroel how to respond correctly in both fields of behaviour.

This was the symbolical significance of חורן תמכו בידי — Aharon and Chur supported Moshe's hands. It was they who gave force and potency to the arms of Moshe Rabbeinu raised in prayer because they were credited with having raised the spiritual standard of *Yidden* and helping to create an עם סגולה which deserved to survive and grow even higher.

12 Shvilei Pinches

The Gemara teaches us an amazing *chiddush* (Beshalach 65b). This battle waged by Amalek against Yisrael was so intense that all previous battles from the beginning of creation paled in comparison. Furthermore, there will not be a battle of that magnitude again until the coming of the Melech HaMashiach. For, that battle was fought on two distinct planes. Firstly, Amalek batted Yisrael down below in the physical world. Secondly, Amalek's forces of tumah opposed Yisrael's forces of kedushah in the heavenly realm.

This explains why Moshe Rabbeinu responded to Amalek's assault by setting up two fronts—a physical and a spiritual.

He placed his loyal pupil and servant, Yehoshua in charge of the physical battle: "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הילחם" — Moshe said to Yehoshua, "Choose men for us and go out, do battle with Amalek." He oversaw the spiritual battle himself: "מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים בידי" — "tomorrow I will stand on top of the hill with the staff of Elokim in my hand."

— דרכו של האדם המאושר —

ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהיה רצוי אחיו וטובל בשמן רגלו ונחשת מנעליך וכימך דבאך. כאן רמז כל דרכי האושר אשר בהם הוא איש, אשר שהוא המאושר ואשר לו, ראשון תחלה ברוך מבנים אשר, כי אין די שיהיה הוא מאושר לעצמו ולא ישגיח על בניו ובני ביתו אחריו, כי על זה לבדו נאמר באברהם כי ידעתיו אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה', על כן ולאשר אמר ברוך מבנים אשר, המאושרים גם כן כמוהו, והשנית שיהיה תפארת לו מן האדם, בהיות מעשיו נוחים לכריות וזה הוא יחי רצוי אחיו. והשלישית שיהיה תפארת לעושה וזהו וטובל בשמן רגלו, כי שמן הוא תואר לניחא שהוא נח ורך בשמן, ואמר רגלו, רצה לומר שפלותו וענותותו שהוא נוהג בה היה על כל פנים נח לעצמו ולא יהיה כבהמה. וזהו וטובל בשמן רגלו, והוא מה שאמרו חז"ל איזה ברוך אשר שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם, שלא יהיה מתנגדים לעצמו ולא להבריות, והרביעית ברזל ונחשת מנעליך, שיהיה כל הגדרים וסיגים שהוא מוסף מדעתו לעבודת השם יתברך כברזל ונחשת אל יעבירוהו צי אדיר, ומלחמות אל ינצחוהו בו כמ"ש, והארץ בזה בתוכה הלכות, כי זה יהיה למדרגה ליצר הרע להעבירוהו אחר כך מחובות תורתו החיובית, וכרבות הימים בכל יום ויום אל יאבד יום אחד להוסיף בו אומץ וחזק בעבודת ה', ויהיה עליית מדרגתו לפי הימים כמספר, וזהו וכימך כן יהיה דבאך שאיבת קדושתך ורוח הקודש.

(דרשות לסוכות דף מ"ו טו"ב ד"ה ולאשר אמר)

11 קעו מעין בית השואבה - י"ט טואק

(יז,יב) וידי משה כבדים וגו' ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד וגו'.

הנה אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה (אבות פ"א), וחור היה הלוחם מלחמת ה', שהרי נהרג על מה שרצה לעכב עשיית העגל (סנהדרין ז.א.), ולכן נקראו "אחד" "אחד" שלכל אחד מהם היתה מדה מיוחדת לו. אך במשה רבינו התמזגו ב' המדות ונכללו בו ב' העניינים, ואח"כ כשעלה משה למרום נתבטל המיזוג, ואהרן איש השלום עשה כרצון ישראל "ויצא העגל הזה", וחור נהרג על מחאתו משא"כ בהיותם אחוזים בידי משה היתה התמזגות המדות לגבי ישראל.

The holy Torah depicts for us the difficulties presented by this encounter with Amalek. Regarding the spiritual battle conducted by Moshe Rabeinu, the foremost of all the prophets, it states: "וידי משה כבדים ויקחו אבו וישימו תחתיו וישב עליה, ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד" — Moshe's hands grew heavy, so they took a stone and put it underneath him and he sat on it; and Aharon and Chur supported his hands, one on this side and one on that side. It is apparent that Moshe Rabeinu anticipated the difficulty and peril associated with this encounter. Therefore, he arranged for Aharon and Chur to join him on top of the hill.

I was inspired to explain the deeper connection between Moshe, Aharon and Chur, based on an allusion presented by the diving kabbalist, Rabbi Shimshon of Ostropoli, zy" a, in Likutei

14

Shoshanim. The passuk states: "ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה"—**and Moshe, Aharon and Chur ascended to the top of the hill.** The first letters of the names of these three holy personages—משה אהרן חור—correspond to the first letters of the names of the three Klipos—מ'שחית א'י'מה. For this purpose, they ascended "על ראש הגבעה"—**to the top of the hill.** The passuk specifically ***employs the term "ראש"** indicating that their goal was to utilize their kedushah to subdue the first letters and heads of these three Klipos.

15

The source for this idea is found in the Zohar Chadash (Midrash Rut 79a). It is for this reason that it was instituted to recite every night before Arvis the passuk (Tehillim 78, 38): "זהו רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו". By reciting this passuk, we pray to abolish the three Klipos "Mashchis," "Ahf," and "Cheimah" who are in charge of Gehinnom at night. This is alluded to by this passuk as follows: "זהו רחום יכפר עון"—this part of the passuk is directed at the klipah of "א'י'"; "מ'שחית"; "והרבה להשיב אפו"—while this phrase is to subdue the klipah of "א'י'". Since the wicked receive a respite from their suffering in Gehinnom on Shabbat, this passuk is not recited in Arvis on Shabbat.

186

לחזקו שיהיה כח בידיו לשרוש בלב בני ישראל
 אמונה שלימה. וזהו ויהי ידיו אמונה עד בא השמש
 רצה לומר, שגבר ידו והתחזק את כל ישראל
 באמונה שלימה, ואז ויחלוש יהושע את עמלק ואת
 עמו לפי חרבו. והנה בעונותינו הרבים עדיין מרקד
 בינינו זאת הקליפה של עמלק לבטל מישאל
 אמונת אלהי עולם בכל דור ודור, וזהו מלחמה
 לה' בעמלק מדר דר, שאין השם שלם וכסא שלם
 (תתואם כי תצא יא) עד שיתבררו כל הבורים ויחזיקו
 ישראל באמונה שלימה בהשי"ת, ויהיה ה' אחד
 וישמו אחד במהרה בימינו.

19

196 / WORLDMASK - R. Taty

Adam has lost his clarity; in moving away from the Creator he has lost his vision and he has lost contact with the Source of reality. But the consequence is much more bitter: Hashem conducts Himself in the same way! Now that Adam is hiding, pathetic and ridiculous as that may be, Hashem plays by those rules that Adam has set up - "Where are you?" As if to say that the Master of the Universe cannot see him. "Did you eat...?" as if the Master of the Universe does not know.

***Doubt has entered the world. Perhaps it is possible to hide. Perhaps He does not see, perhaps He does not know that man has sinned. A gap has opened between Hashem and His Creation; the gap, the chasm, of doubt. And the name of that gap, the name of that doubt, is Amalek. In fact,**

the numerical equivalent of the word "Amalek" is "safek", doubt. The source of Amalek has entered the world; Haman has been born.

אמונה עד בא השמש וגו'. יש להבין, מה זה שהיה ידו משה כבדים. ומפני מה היו ידו משה כבדים. ומה זה שלקחו אבן וישימו תחתיו, הלא אהרן וחור תמכו בידיו. וגם זה קשה הבנה, מה הוא זה שהיו ידיו אמונה, מהו לשון 'אמונה', היה לכתוב 'היו ידיו פרושות עד בא השמש'.

ונראה לפרש על פי פשוטו, דהנה קשה עוד; אמאי היה מלחמת עמלק כל כך חמור יותר ממלחמת מצרים ושאר מלחמות אומות, שהיה משה רבינו צריך לעשות פעולות רבות כאלו, מה שלא עשה במלחמת פרעה וחילו. ומה גם נראה, שלפני השי"ת היה מלחמת עמלק קשה, שהכתיב בתורה מלחמה לה' בעמלק מדר דר. וגם מה שאמרו בגמרא (ב"ה טז.) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא כשהיו ישראל משעבדין את לבם ומסתכלין כלפי מעלה - היו נוצחין, ואם לאו - היו נימוקין; צריך הבנה, הלא הכל היה ביום אחד, ומהיכי תיתי שביום אחד יהיה עת שמסתכלין כלפי מעלה, ועת להיפך ח"ו.

17

אבל נראה לומר, דהנה איתא בזהר הקדוש שמלחמת עמלק היה למעלה ולמטה, על כן היתה כבידה כל כך. ויראה לפרש הדבר, דהנה קליפת עמלק היה לעקור ישראל מאמונה שלימה בה' יתברך, ומבלבל מחשבתם באמונות רעות ח"ו, כמו שמצינו בזהר הקדוש שמיד שאמרו ישראל (שמות י"ז) ה' יקרבנו אם אין - מיד יביא עמלק; הגם שדברי הזהר הקדוש הם עמוק עמוק מאד, עיין שם, על כל פנים על פי פשוטו מרמזים הפסוקים כשבאו ישראל לאיזה ספק בהאמונה - אזי בא עמלק לנחק אותם יותר ויותר מאמונת אלהי עולם לגמרי ח"ו. וזה ידוע, שכחו של משה רבינו ע"ה - להכניס בלב ישראל אמונת אלהי עולם ברוך הוא

וכרוך שמו; וזהו 'שושבינא דמלפא', (זהר ח"א נג.) - שהיה משתדל בכל כחו להכניס בלב ישראל אמונת אלהי עולם ברוך הוא וברוך שמו. על כן, כשראה משה רבינו ע"ה שבא עמלק הרשע ובלבל את ישראל מאמונתם - חגר מתניו כנגדו, ואמר ליהושע שהוא ילך כנגדו עם אנשים צדיקים בהתגלות, והוא ארז מתניו כנגדו להחזיק את ישראל באמונה יתירה.

18a

וזה פירוש כאשר ירים משה את ידו רצה לומר כוחו, כי יד נקרא 'כח' כידוע מרש"י ותרגום. רצה לומר, כחו של משה היה להגביר אמונה בלב ישראל, כשגבר ידו - והחזיקו באמונה וגבר ישראל. וכאשר יניח ידו וגו' רצה לומר, כשלא היה יכול לקבוע בלבם שורש האמונה - אזי גבר עמלק. וזה שאמרו בגמרא, בשעה שהיו משעבדים את לבם לאביהם שבשמים דהיינו בסוד אמונה שלימה - וגבר ישראל, וכאשר נתבלבל מחשבתם - רצה לומר שעשתה פעולת עמלק רושם בלבם לבוא לספיקות ח"ו - אזי וגבר עמלק. וזהו וידו משה כבדים רצה לומר, כחו של משה היה כבד עליו - להחזיקם באמונה. ויקחו אבן רצה לומר, אבן שתיה שהיא אמונת ישראל, דהיינו מלכות שמים וישימו תחתיו. ותמכו בידיו רצה לומר,

The word "ha'min" is no more than the question itself: in the sentence "Did you eat...?" the word "ha'min" is simply that part of the syntax which poses the question. That is Hamán and that is Amalek: the spiritual force which is represented by Amalek is the force which distances Hashem from the world, as it were, that force which blinds human eyes to the higher truth. Amalek is the gap between Hashem and the world.

We shall examine this idea further later and attempt to identify more exactly the source of this misjudgment, but for now we note that the sin caused a distance between man and his Source. When such a distance exists, many problems begin. When there is room to move, to squeeze away from the awareness of the Divine Presence, then humans can

because he depends on that gap for his survival, for his very existence; he is that gap. If that gap were to close, Amalek would cease to exist. Amalek is the distance between physical and spiritual, and therefore he lives in that space and will give his life to defend it.

The cosmic and eternal battle between Amalek and the Jewish people is this battle. They seek to destroy us and we must battle for our lives; in depth the meaning of this battle is that they fight Hashem and his Presence in the world, and we fight to maintain that very Presence. This is the root of all battles and of all war. Amalek means darkness and the flourishing of evil; Amalek's end means the destruction of the gap between Hashem and the world, the restoring of that closeness which reveals that all is One.

Amalek is that nation which has attempted to destroy the Jewish people throughout history. In physical terms, Amalek is a nation of people who hate Jews with a violent and mortal hatred. But every physical phenomenon has a spiritual root, every physical phenomenon is none other than a spiritual force manifesting in the world; Amalek represents that force which would destroy the Jewish people and their destiny. And what is it that manifests as the Jewish people and their destiny in the world? What spiritual force do we represent? The Jewish people are those who must reveal Hashem's Presence in the world. That is our function.

"Atem eidai - You are My witnesses." Witnesses testify to that which cannot be seen; if a thing is present and self-evident, witnesses are unnecessary. It is only when the thing or event cannot be directly seen that witnesses are called. Hashem's Presence is not directly seen in the world; the Jewish people are those witnesses who are charged with testifying that behind the scenes there is that Presence.

We must testify to this fact with our lives and with all of our history as a people. And Amalek is eternally dedicated to blot out that testimony at any cost. Amalek is ready to sacrifice himself to wipe out any evidence of Hashem's immanent Presence in the world, ready to do anything to maintain the gap as wide as possible. Ready to sacrifice all for that end: and the reason for this extreme behavior is

because he depends on that gap for his survival, for his very existence; he is that gap. If that gap were to close, Amalek would cease to exist. Amalek is the distance between physical and spiritual, and therefore he lives in that space and will give his life to defend it.

The cosmic and eternal battle between Amalek and the Jewish people is this battle. They seek to destroy us and we must battle for our lives; in depth the meaning of this battle is that they fight Hashem and his Presence in the world, and we fight to maintain that very Presence. This is the root of all battles and of all war. Amalek means darkness and the flourishing of evil; Amalek's end means the destruction of the gap between Hashem and the world, the restoring of that closeness which reveals that all is One.

Let us take a closer look at Elifaz's inner conflict at the time that he met up with Yaakov. On the one hand, being a disciple of Yitzchak, the injunction against murder was so deeply ingrained in him that he

could not bring himself to kill Yaakov. On the other hand, his father's exhortation to kill Yaakov had to be fulfilled in order to honor his father. Here then, is an example of a person in whom both good and evil are exerting a powerful influence; indeed a tug-of-war between light and darkness in his soul.

This incident involving Elifaz contains an even more profound example of the intermingling of light and darkness. The basis for his intended act of murder was the fulfillment of the mitzvah of honoring his father! The very light itself had become corrupted and distorted by the darkness.

This then, is the meaning of the words of the prophet, מי חכם ויבן, אלה, נבון וידעם, כי ישרים דרכי ה' וצדקים ילכו בהם ופושעים יקשלו בהם, Who is wise and understands all these, understanding and knows them, for the ways of Hashem are straight - the righteous traverse them and the wicked stumble upon them (Hoshea 14:10).

Rashi explains that the very same path of God which serves to elevate the righteous serves to make the wicked stumble. The very same mitzvah of honoring one's father is elevated in the hands of the righteous but becomes an instrument of murder in the hands of an Elifaz.

Chazal make a similar point with regard to the study of Torah: למימניהם בה סמא דחיי, למשמאיליהם בה סמא דמותא, For [those who study Torah] diligently, it becomes a source of life. For those who study it laxly, it becomes a deadly poison (Shabbos 88b and Rashi).

The very Torah that is lifegiving to one person becomes a deadly poison to the one who is lazy in its study rather than merely a harmless hobby.

We now understand why it was precisely Elifaz, of all Esav's children, who was the progenitor of the wicked nation of Amalek. For the other children had only the wicked nature of Esav to propagate, which in itself could not produce the absolute evil of Amalek. It was only an Elifaz who had studied under Yitzchak and had absorbed his teachings, in addition to the evil essence of his father Esav, who would distort and corrupt the teachings of the Torah to such an extent as to transform them into the evil colossus known as Amalek. The essence of Amalek, then, is not merely evil incarnate, rather, it is the fusion of evil and goodness which forms a monstrosity which is not possible to be produced by evil alone.

When we comprehend how especially pernicious is the result of an evil feeding upon and drawing from the sources of good, we can

ונראה הביאור, שסיבת הליכת שלשתם כאחד, משה אהרן וחור, הוא מחמת שבשלשתם יש את ג' עמודי העולם, משה הוא עמוד התורה, שהרי הוא היה מוסר התורה, וכל התורה נקראת על שמו כמו שנאמר: * זכרו תורת משה עבדי. אהרן, הוא עמוד העבודה, כמו שנאמר "בך בחר ד' לשרתו ולעמוד לפניו". וחור השלישי, הוא בנה של מרים, שמרים היתה פועה לולד, ועליה נאמר: "ותחין את הילדים", מרים היתה עמוד החסד, וחור שהיה בנה קיבל ממנה תכונה יסודית זו של גמילות חסדים.

לכך רש"י בא לפרש לנו מי היה חור, שנבין צירוף שלשתם כאחד להתפלל במלחמת עמלק, שבזה יש קיום העולם, משה על התורה, אהרן על העבודה, וחור על גמילות חסדים שהרי בנה של מרים היה.

פשוט המסנה מורה כי יש ג' עמודים שעליהם קיים העולם, ואם יסיר א' מהם אין להעולם על מה לעמוד.

קנו אזנים פרשת בשלח יו לתורה

ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה. ג' רעים הציאו את ב"י ממצרים: משה, אהרן ומרים. וכשהעדר בסכנה על ג' הרועים להשתדל בהצלתו. אבל לא אורח ארעא. שאשה תעמוד בתפלה עם האנשים, ולפיכך "יצג" את מרים בנה חור, שטופו (שנהרג במעשה העגל על קדושת השם) מוכיח על תחלתו. שהיה ראוי לעמוד בתפלה עם משה ואהרן.

28

בספר משמיע שלום להרה"ק מאמשינו, וי"ע מציא מהרה"ק מקאנק וי"ע שנכנס אליו אכרך א' ואמר לו שהוא למד את כל הש"ס, שאלו הרצי מקאנק ומה לימד אופך הש"ס, ופירש זה המשמיע שלום דברי חז"ל (שהש"ס א, ט) עושין סעודה לגמרה של מורה, היינו כשארם גומר דבר שלם של תורה, מנסין אותו לראות מה למד הוא מהתורה, כמה התורה נכנס בחוכו והשפיע עליו, ורואים א' האכילה היא צדינות כראיה לפי המורה שלמד, או שחלופו לגשמיות גובר על שכלו, וזה סימן כי התורה לא נבלע בגופו וצדמו.

30

תסב א' שור - חב - ר' זולגן שער שלישי האלקים התהלך נח: באברהם נא: התהלך לפני (לד ששי) לכלל ישראל נאמר: אחרי ה' אלקיכם תלכו: ראה שלישי. הרי יש ללכת עם השנית, לפניו או אחריו - רק לא ללכת לבד.

כמו בכל הנהגת אדם מישראל, כך הוא גם במחשבה. יש מחשבה המתלווה אל הבורא, ובכל דבר ובכל ענין שהיא עוסקת בו היא ממששת את קירבתו ית: זוהי מחשבה אמיתית של תורה, ויש מחשבה אפילו בתורה, וזאת ממששת את הבורא וכאילו האדם במחשבתו הוא "לכוד". ותהיה זו אפילו מחשבה עמוקה מאד, אבל היא אינה מקרבת את הבורא אל האדם או האדם אל הבורא, ואי היא מרחקת אותו ממנו. אדם יכול לעסוק בחקירה עמוקה מאד בעניני אמונה, אבל בתוך חקירתו הוא במחשבתו "לכוד" ואינו מרגיש בקרבתו ית: זוהי מחשבה המרחקת אותו אע"פ שאין בעצם המחשבה דבר פסול. זהו ענין עמוק, ומתוך עומק ענין זה נגיש לפרשת "נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין". זו היתה חקירה עמוקה, כפי שביארנו לעיל, אבל מרע"ה הגדיר אותה "נסותם את ה'". וחז"ל המשילו אותם לבנו המורכב על כתפיו ושואל "היכן אבא". החקירה היתה עמוקה, אבל לפי מדרגתם הנוראה נתבעו על כך שבמחשבתם זו "הלכו לבד". תוך כדי מחשבתם לא הרגישו שהם כביכול מורכבים על כתפיו של הקב"ה. א' לזאת היתה חקירה זו מגדר מחשבה המרחקת ממנו ית, ולא מחשבה המקרבת. עצור כאן קורא הביב והתעמק היטב להבין ענין זה על בורני כי עמוק הוא.

31 על תביעה זו נקרא המקום "רפידים שרפו ידים בתורה". ואין זה ביטול תורה אלא רפיית של מחשבה בגדר "הליכה לבד". חזון הגורם הפנימי לביאת עמלק, ונקודת הרפיון הדקה הראה להם עמלק מבחור בצורה מוגדלת מאד - אשה קרה כדרך - קיררר והפשיך מרתיחתו (סוף כי תצא ורש"י שם) הקרירות הדקה במחשבתם הראה עמלק להם במלחמתו בחוקי כמשל האמבטיה הרותחת שאין כל בריה יכול לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה, אע"פ שנכחה הקרה אותה בפני אחרים (רש"י שם מחז"ל).

דור הדיעה הבין. ניסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו. והלא כבר כתב שרפידים היו חוגים בידוע שמשם נסעו? אלא להקיש נסיעתם מרפידים לביאתם למדבר סיני, מה ביאתם למדבר סיני בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה (יתרו, רביעי, מכילתא ורש"י שם). הדור דיעה הבין על מה בא עמלק ועשו תשובה בתשובה זו באו לסיני לקבל תורה, והנה נסותם את ה' ברפידים בגדר "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם" (גיטין מג, ע"א). ולימוד זה ותשובה זו היו הכרחיים לקבלת התורה, כי ידעו מעתה כי סוד התורה הוא שהיא "לוגת חן", ויש לאדם לתורה ללכת אתו ית, לפניו ואחריו, אך לא ללכת "לבד" בדרך חיה ואפילו במחשבה, וגם במחשבת התורה יש מהלך מחשבה המרחק ממנו ית, ויש מהלך המקרב אליו עד שמרגיש שהוא מורכב על כתפיו אביו ית, עם ידיעה זאת הלכו לבטח לקבל תורה.

27 הלקח והלבוב - ר' שאר והביאור צוה הוא כי שכל האדם נצמד שמצין עיניו קדושה וטהרה, ומצין את גופו הרע, אינו יכול להציל את האדם מלהיות שקוע בתאוות עולם הזה ולכשול ח"ו בעצירה. ורק מורה יש בנחת להשפיע על גוף האדם שיהיה להגוף תשוקה אחרת, וכמו שפירש המידושי הרי"ם למה נקרא אדם תלמיד חכם ולא חכם, כי הוא תלמיד של תורה, והחכמה משפיעה עליו. והשפת אמת מנאר את דבריו הלכז מקבל מהחכמה, ולכן הוא תלמיד חכם, היינו הלכז ששם הדם של האדם, הלכז חומד, אם החכמה משפיעה עליו שלא לחמוד ומשנה הדמים שלו, אז הוא תלמיד חכם. השפת אמת (נראשית מרכ"ט) מנאר את דברי המדרש על הפסוק (משלי ט, א) וזהו אכלו אמון, דלמון היינו פדגוג, כדכתיב (נמדבר יא, יב) כאשר ישא האומן את היונק, ומנאר השפת אמת שמשנה רבינו אמר על עצמו שאינו יכול לגדל את בני ישראל, כיון שלא הולידם כדכתיב (שם) האנכי הרייתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו, אבל התורה הוא "אמון", כי התורה מוליד את האדם מחדש ומגדלו ומדריכו. ולכן מי שלומד תורה נקרא בן תורה כי הוא באמת בן של התורה, כי זה הוא כח התורה להדריך את האדם ולתקן את גופו שיהיה גוף אחר, ולהשפיע עליו שמעשיו הגשמיים יהיו צורה אחרת.

וזהו היא המציאות של עשו, כמו שאמרנו רבותינו וי"ע שנמיתו יתו ראשו ונתגלגל לתוך המערה, וגופו לא נקבר שם, כי זאת כל המציאות של עשו, שהיה לו ראש מלא ידיעות והשגות גדולות, אבל לא השפיעו על גופו. וכן היה הקצורה שלו, שראשו שיך להאבות ולא גופו. כתיב (קהל ט, טו) וחכמת המסכן צויה, ואמרנו חז"ל (קה"ט ט, כו) זה זקן שהוא יושב ודורש לא תכירו פנים והוא מכיר, לא תקח שחד והוא לוקח, לא תלוה זרביה והוא מלוה. היינו דמי שיש לו חכמה ואינו מקיים הרי הוא צויה, וצויה מנאר רבי אהרן וי"ע הטעם שנקרא עשו צויה כדכתיב (עובדיה א, ב) צויה אמה מאוד, ויצו עשו את הצורה, היינו מה שהצורה שלו גברה על שכלו, ואף שידע מעלת הצורה גברו תאוותיו ומכר הכל למשם שלא היה ציכולתו לרסן תאוות גופו.

והנה הלימוד מכל הנ"ל הוא להצנן צויה, שהדיעה נגנות הרע אינה יכולה להציל את האדם מליכשל צו, אין דור דבורנו שרואה בחוש גנות ההפקרות והרע שצורה דבור הוא הפרוץ דבור המצול, וכל החכמה שבעולם לא תציל את האדם שח"ו לא יפול בחוק הרע הזה. ורק על ידי תורה אפשר להיגלגל, כי צלי תורה ימכור כל הידיעות שלו עצור מיד עדשים, כי מה הוא כל תאוות העולם אם לא מיד עדשים ולא יותר, הכל הוא הנאה של רגע, דברים שאין להם קיום, וח"ו שוכחים הכל ומוכרים הכל נשציל רגע של עולם הזה. ורק מי שלומד תורה, וידע קדושת התורה ומאמץ צו, ולומד מורה כדי שהתורה יורה לו הדרך הטוב ויטן לו היפולת להתגבר על כל מכשוליו, זה האיש יש לו הכח והכרירה להיגלגל מכל נסיונות הומו אשר אלו חיים צו.

29 הלקח והלבוב - ר' שאר והביאור צוה הוא כי שכל האדם נצמד שמצין עיניו קדושה וטהרה, ומצין את גופו הרע, אינו יכול להציל את האדם מלהיות שקוע בתאוות עולם הזה ולכשול ח"ו בעצירה. ורק מורה יש בנחת להשפיע על גוף האדם שיהיה להגוף תשוקה אחרת, וכמו שפירש המידושי הרי"ם למה נקרא אדם תלמיד חכם ולא חכם, כי הוא תלמיד של תורה, והחכמה משפיעה עליו. והשפת אמת מנאר את דבריו הלכז מקבל מהחכמה, ולכן הוא תלמיד חכם, היינו הלכז ששם הדם של האדם, הלכז חומד, אם החכמה משפיעה עליו שלא לחמוד ומשנה הדמים שלו, אז הוא תלמיד חכם. השפת אמת (נראשית מרכ"ט) מנאר את דברי המדרש על הפסוק (משלי ט, א) וזהו אכלו אמון, דלמון היינו פדגוג, כדכתיב (נמדבר יא, יב) כאשר ישא האומן את היונק, ומנאר השפת אמת שמשנה רבינו אמר על עצמו שאינו יכול לגדל את בני ישראל, כיון שלא הולידם כדכתיב (שם) האנכי הרייתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו, אבל התורה הוא "אמון", כי התורה מוליד את האדם מחדש ומגדלו ומדריכו. ולכן מי שלומד תורה נקרא בן תורה כי הוא באמת בן של התורה, כי זה הוא כח התורה להדריך את האדם ולתקן את גופו שיהיה גוף אחר, ולהשפיע עליו שמעשיו הגשמיים יהיו צורה אחרת.

הזוהר ע"כ. ולכן הנחש שהוא שורש עשו ועמלק ג"כ פיתה אדם לאכול מעץ הדעת כדי להפרידו מהאלף שבשמו כדאיתא בספרים שנשאר רק אותיות דם המורה על מות. כי הנחש בבחינת מ"ש (משלי טז כח) נרגן מפריד אלוף כמו שכתב השם משמואל (כי תשא תרע"ה). אבל ע"י תפילה שהיא הפך נרגן מפריד אלוף שר"ת אמון בחינת ויהי ידיו אמונה בחינת תפלה, יש ביכולת יהודי להחזיר את האלף ולהפוך את שמו לאדם כמו שביארנו לעיל. ולכן הנחש שהוא קליפת עשו ועמלק שנתקללו במניעת התפלה להשי"ת משתדל בכל כוחו שלא יתפלל יהודי או לכל הפחות שלא יכוון בתפלתו. ועל זה כיוונו חז"ל באמרום (ברכות פ"ה מ"א) אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק כי תפלה בכוונה מתנגדת למציאותו.

קנה 32 ברכת בשלח מרדכי

כי גם כאשר מצד "טבעו של עולם", מנע הקב"ה את ריפויים של נשוכי נחש, טבע מיוחד הוא לישראל, למעלה מ"דרך הטבע". טבע זה תלוי הוא אך ורק ב"משעבדין ליבם לאביהם שבשמים".
 מצב זה של "משעבדין ליבם לאביהם שבשמים", מניף את המשעבד עצמו, אל מעבר "טבעו של עולם". לא ישלוט בהם, לא "עמלק" ולא "נחש".
 אך "אם לאו", אם לא השכילו לרומם עצמם על ידי ה"משעבדין ליבם לאביהם שבשמים", און להם אלא מצב של "נופלים" ו"נימוקים", רחמנא ליצלו.
 ה"משעבדים את ליבם לאביהם שבשמים", מחזיר את המשעבד, אל תוך הנצח והאין סוף, של אביהם שבשמים. לא יחול בו אבדן או חדלון, מכל סוג שהוא. לא מלחמה, לא ארס, לא חרב, לא מחלה, רחמנא ליצלו.
 ה"משועבדים אל אביהם שבשמים", מחוברים אל החיים!

35 טיב פרשת בשלח התורה שלה

ופירש רש"י: "ויהי משה ודני בלמונה. פרוקות השמים בתפילה נלמנה ונכונה".
 דבר גדול רואים כאן, שהאמונה נקראת תפילה. אם רוצים להגיע לאמונה האמיתית - דבר זה ניתן להיעשות רק על ידי תפילה, שמתוך שמחבונן האדם שאינו יכול לעשות דבר זה, ורק הקב"ה הוא שיכול לעשותו, הוא מתפלל לפניו שימלא בקשתו, אבל אם חושב שגם הוא עצמו יכול, יש בכך חוסר אמונה וחסר לו גם בתפילה על כך, כי אם הוא יכול בעצמו, למה שיתפלל כלל. ממילא, לפי גודל אמונת האדם - כך נראית תפילתו.

הפירוש של "מסתכלין כלפי מעלה", הוא שכל מה שמעניין את ה"מסתכל", הוא ה"כלפי מעלה". כל דבר אחר, אינו "מסקרין" אותו, וודאי שאינו מעניין אותו.
 הפירוש של "מסתכלין כלפי מעלה", הוא שבכל תנועה, מעשה, דיבור או מחשבה, הוא "מסתכל" לראות, מה אומרים על כך "למעלה".
 הפירוש של "מסתכלין כלפי מעלה", הוא שמה שעומד נגד עיניו ה"מסתכלות", הוא אך זה, אם הינו עומד במבחן של "מעלה".
 "מסתכלין", אינו פעולה חד פעמית. "מסתכלין", הוא הכנסות לתוך משמעת עצמית מיוחדת, המחדירה את ה"למעלה", בכל מחלק החיים ובחיים עצמם.
 "מסתכלין", הוא עמל חיים ללא הגבלה, לא של זמן, לא של ריכוז, - החרוך בקרבן גוף ונפש.
 "מסתכלין", הוא הפניית כח כל הרצונות והמאווים, אל פסגת ה"למעלה".
 "מסתכלין כלפי מעלה", הוא ה"משעבדים את ליבם לאביהם שבשמים".
 כי אמנם שיעבוד גמור הוא. שיעבוד, אשר מהותו היא דביקות מוחלטת באבינו שבשמים.
 - הכל הכל, מופנה אך ורק אל עבר ה"לעשות רצונו יתברך".
 זהו ה"מסתכלין", וזהו ה"משעבדין".

ככל שאדם צדיק יותר, ואמונתו בבורא גדולה יותר, מפיר הוא יותר בשפלות ובפחיתות ערכו, ויודע שהוא מצד עצמו לא יכול לעשות דבר, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קל"א, ב): "אם לא שוית, ודומתי נפשי, כגמול עלי אמו", ופירש רש"י (שם קל"א, א): "הנני עליך, כמי שאין לו ידים ורגלים, כגולם מוטל לנגדך", עכ"ל.
 וכיון שיש לו לאדם את השפלות האמיתית, מגיע הוא לאמונה הפשוטה, לרעת שרק הבורא יכול לעזור לו, וכך הוא מגיע לתכלית התפילה, שהיא ידוע שמכח התפילה מגיעים לדביקות, ותפילה היא מלשון דביקות, כמו שנאמר: "נפתולי אלקים נפתלתי" (בראשית ל' ח' ועיי' שם ברש"י).

33 כשיש נבואה חלומה ברצף הנחש ועשו משתדלים למנוע תפלה מיהודי

עוד דרך בהבנת דרשת חז"ל הזאת שקאי על תפילה נלמדה מהסמיכות של הפסוק לא תאכלו על הדם ללא תנחשו. כלומר לא תעשו מעשה נחש שהוא היוצא מן הכלל מן העופות חיות וההמות שאינם אוכלות קודם שמתפללים על מאכלם. ויובן הדבר על פי מה שדרש ר' שמחה בונים מפשיסחא על הפסוק ועפר תאכל כל ימי חיך. (בראשית ג' יד) שהקלה לנחש היתה שמאכלו נמצא בכל מקום ומשום זה נמנע ממנו האפשרות להתפלל אל ה'. שהקלה הכי גרוע היא ההתרחקות מהבורא עולם ומי שאינו יכול להתפלל נחשב כמקולל שאין כמוהו.
 ולהרחיב הענין נאמר שקליפת הנחש היא קליפת עשו כמו שתגם יונתן עה"פ (בראשית כ"ז) איש ידע ציד גבר נחשירכן ופ' הציוני נחש ירכן, שהיה סימן נחש על ירכו של עשו לרמוז כי הוא מסטרא דנחש כמ"ש

בשל כך זכו כל הצדיקים להגיע לדביקות בבוראם, כיון שהיתה להם השפלות האמיתית, והרגישו שצריכים הם להתפלל לה' על כל תנועה קלה, ובלעדיו לא יוכלו לעשות דבר, ולכן הרבו בתפילה, כי חיו כל הזמן באמונה, שהביאה אותם לתפילה ולדביקות בהשי"ת.
 אמונה זו בבורא חסרה לנו. אילו היתה לנו האמונה השלימה בבורא, תפילתנו היתה נראית אחרת, לא כמצות אנשים מלומדה (ישעיה כ"ט, י"ג).
 זה, אם כן, מה שהיה כאן אצל משה, שמתוך שהאמין בכוחה של התפילה, לכך "ויהי ידיו אמונה", וכמו שפירשו התרגום ורש"י, שהיו ידיו פרושות השמימה בתפילה נאמנה ונכונה, כי שלימות התפילה היא רק מכח האמונה, ובזכות זה הצליח משה להחליש את עמלק ולנצחו.

Moshe, Rabbeinu, that human being who contains within himself all of the Jewish people, holds his hands above his head. The hands are the organs of *asi'ah*, of doing, the head is the organ of understanding. When the hands are held higher than the head, the meaning is that practice comes before judgement, before understanding. The *na'aseh* dimension is held above the *nishma* dimension. "We shall do, and then we shall understand." Our actions, our real and practical commitment to You are not limited by our intellect or our ego; we shall do what is true and right regardless of our personal and vested interests. But Amalek is all ego, all vested interest. I am important, I am everything. First I judge, first I must understand; perhaps later I shall decide to act; but then again, perhaps not. It all depends on what is in it for me. First, my understanding, my head. Then, perhaps, my practical commitment, my hands.

And so Moshe holds his hands up. When the hands are above the head, we prevail. When the head is higher than the hands, Amalek prevails.

38

When Amalek attacked in the desert, Yehoshua led the battle against them while Moshe positioned himself above the battlefield. Moshe held his hands up, and the battle went in favor of the Jewish people. But when Moshe's hands grew heavy and sank, the tide of battle turned; Amalek began to prevail. What is the meaning of this?

While Moshe's hands were held above his head, we were able to defeat Amalek. We are the nation of *"Na'aseh v'nishma* - We shall do and (then) we shall hear (understand)." We commit ourselves to Hashem before we understand or even attempt to assess the meaning of His Torah and where that commitment will take us. We commit ourselves because He is the Creator and He is truth; what other option could possibly be intellectually honest?

41 בפסוק כחצי (שמות י"ב) 'וישימו אֶזְרָאֵם תַּחְתּוּי, וַנַּחֵם יִשְׂרָאֵל ה' תְּלוּי בֹהַם שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיעְדוּ אֶת לִבָּם לַשָּׁמַיִם, כְּמוֹשׁ"כ בְּמִשְׁנֵה (סוֹפ"ג דר"ה) 'וְהָיָה כֹּאשֶׁר יִרְאֶה מֹשֶׁה יָדוֹ וְגַבְרַת יִשְׂרָאֵל וְגו', וְכִי יָדָיו שָׁל מֹשֶׁה עוֹשִׂים מִלְחָמָה אוֹ שׂוֹצְרוֹת מִלְחָמָה. אֵלֶּה לֹמַר לָךְ, כֹּל זֶמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְחַכְלִים לְכַפֵּי מַעֲלָה וּמִשְׁעַדְדִין אֶת לִבָּם לְאַצִּיהֶם שֶׁבְּשָׂמַיִם הָיוּ מִתְגַּבְּרִים, וְאֵם לֹא, הָיוּ נֹפְלִין. יֵשׁ לְהַבִּין אֲכ"כ מַה עֵינֵי שִׁמְתָה הָאֵצֶן תַּחַת יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ יָדָיו שָׁל מֹשֶׁה כְּבִדִים, הֵלֵךְ בְּדֹאֵי זֶה מִרְמֵה לֵכַח שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּקְנֵה מִה שֶׁנִּרְיָאִים לְמַקָּן, כְּדֵי שֶׁיֵּהָיֶה צִיּוֹנִים מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְהָרִים יָדָיו לַשָּׁמַיִם וְעִי"ז יֵהָיֶה וְגַבְרַת יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה אֵימָה בְּסַפְרִים (כְּחֻזֵי הַגְּרַמ"מ וְי"ע חֲמוּנֵה אֲחִיּוֹת עַם) אֲצ"ן הוּא ר"ת אֲצוֹת בְּרִכּוֹת נִיחָיו, הַג' עֵינָיִם שֶׁאֲמָרוּ עֲלֵיהֶם חו"ל (צ"ק ל ג) שֶׁעַל יָדֵי הַזְּהִירוֹת צִהָם נַעֲשִׂים חֲסִיד. וְנִרְאֶה כִּי זֶה הוּא הַרְמֵה כֹּאן, כֹּאשֶׁר נִאֲמַר וְיָשִׁמוּ אֶצֶן תַּחְתּוּי, הֵינּוּ כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיעְדוּ עַלְמָם בְּג' עֵינָיִם אֵלֶּה. כִּי עִמְלַק צָא עַל יִשְׂרָאֵל דִּיקָא מִתּוֹךְ אֵי זְהִירוֹת בְּעֵינָיִם אֵלֶּה, כִּי עִמְלַק מִרְגִישׁ אֲפִי חֲסִירוֹת קַל בְּעֵינָיִם אֵלֶּה, וְנִמְד ח"ו הוּא מִתְגַּבְּרֵה בְּיִשְׂרָאֵל.

החסד הרצוי שאותו השי"ת דורש מאתנו הוא חסד בלי כוונות צדדיות אלא מתוך הרצון להיטיב, למדריגה זו אפשר להגיע בשתי דרכים, האחת כאשר

מצמצם את אנוכיותו ואינו חושב רק על עצמו אלא נותן דעתו על חבירו, ואז ראשית כל נפתחות עיניו לראות שיש גם אנשים אחרים מלבדו, ולאנשים אלו יש צרכים שהם זקוקים להם, ונחוצו וחשוב מאד למלא את צרכיהם, וכאשר יכיר בזה אכן ייטיב עמו. והדרך האחרת היא מהמעשים החיצוניים אל הפנימיות, דהיינו כאשר יעשה מעשי חסד מבלי לחשוב ולהתעמק במעלתם, אך גם בלי כוונות צדדיות פסולות, נמצא שעכ"פ בעת עשותו את פעולת החסד אינו עוסק בטובת עצמו, א"כ מתנתק הוא אז מהאנוכיות ומפנה מבטו אל חבירו, על ידי כך יפתחו עיניו לראות באיזו מידה חשוב ונחוצו להתחסד עם חבירו ולהשלים לו את החסד לו, ואז בודאי יוסיף לעשות עוד חסדים.

צמצום האנוכיות מביא לחסד השלם

צמצום האנוכיות מביא גם לכך שיטה אונו לשמוע בשימת לב את כל הזקוק לעזרתו, ובפרט את צעקת העניים, וידבר על לבם דברי עידוד ונחמה, וכן להקדיש מזמנו לחשוב על צרכי חבירו כדי לתת לן עצות טובות, כמו שכתב רבינו יונה (שע"ת, ג נד) "והייב אדם לחשוב מחשבות להעלות נר עצות הגונות ומתוקנות לחבירו וזה אחד מעיקרי דרכי גמילות חסדים", וגם להאיר פנים לכל אחד ואחד.

עיקר מעלת החסד - תשומת הלב

על פי האמור שעיקר מעלת החסד היא תוצאה מצמצום המבט האנוכי, המתבטא בהקדשת מחשבה ותשומת לב לשני, ולא במעשה נתינה גרידא. יתבאר דברי חז"ל שאמרו (כתובות-קיא): "דאמר רבי יוחנן טוב המלכין שינים לחבירו יותר ממשקו חלב", וכן אמרו (ב"ב ט): שהמפייס את העני בדברים מעלתו גדולה מהנותן לו פרנסה, והדבר תמוה הרי לכאורה המשקה חלב לחבירו והנותן פרוטה לעני נתן משהו מרכושו, ואילו המחייך לחבירו והמאיר לו פנים בדיבורים נעימים לא הוציא משלו כלום.

והתשובה היא שתשומת הלב עדיפה, הן מצד המקבל שעל ידי ההתייחסות היפה של הנותן מתרומם ערך עצמו בעיניו ורוחו טובה עליו, ובכך מתבטל ממנו צער העניות וחרפתה הרבה יותר מהפרוסות והחלב שאינם הופכים אותו לעשיר ומאשר (אך בודאי שמי שנותן פרוטה וגם מפייס בדברים מתברך בכפליים). והן מצד הנותן שבפיוס וחיוך לנצרך קרוב יותר לביטול האנוכיות מאשר בנתנת צדקה שבה יש מקום יותר להסתת היצר לעשות זאת לטובת הנותן עצמו כדי לקבל כבוד וכדומה (על סכר פנים יפות מקבלים פחות כבוד).

39

E. Nissan Aizer

The idea we have just suggested can be developed a bit further. We find that when the Torah uses the expression *chessed vemes*, the word *chessed* always precedes the word *emes*.

The order of the words reflects the ideal approach. One's first thought should be to want to help, to feel compassion and have a desire to perform *chessed*.

Only afterward should a person look at the situation rationally, logically, with *emes*. Both traits are essential and must be used in conjunction with each other.

But, if one begins with *emes*, it is more likely that he will never get to the *chessed*. There are always too many reasons why it might be best not to get involved, or to believe that one wouldn't be able to make much of a difference in the face of the overwhelming need.

הלקה פרשת בשלה והלבוב קה

40 וברש"י שם (פסוק ז) מבואר דברי חז"ל לצאר סמיכת הפרשיות של עמלק לענין משקלות, א"ס שקרם במדות ובמשקלות הוי דואג מנירו האויב שנאמר (משלי יא, א) מאזני מרמה תועבת ה' וכתיב בתריה (פסוק ז) בא זדון ויבא קלון, גילו לנו חז"ל כי עמלק בא בשביל עיני מרמה בדיני ממונות, ודבר זה הוא מתייב אותו במקופה קשה פאת כאשר סובלים מעמלק בלוינו, להיות יותר מהר בעינינו אלו.

נזיקין מרמז על גדול חיוב הזהירות, צממון חזירו, לידע כי ממון חזירו הוא מוקנה ואסור צנניעה, לא להזיק אפי' ע"י גרמא, ולא לגרום הפסד לחזירו, ולא לקחת ממנו ח"ו ע"י ערמה. אבות מוכה על עניי מדות בין אדם לחזירו, שהוא מן הדברים אשר דורנו מאוד לקוי בהם, וכלי מדות ודכן ארץ כראוי יש לעמלק כח שליטה ח"ו. והדבר השלישי הוא ההיכרות בצרכות, שענינה הוא הכרת הטוב להש"ת, שהוא ההיפוך מעמלק אשר כל ענינה הוא לעקור מדת הכרת הטוב [ע"י הלקס והלבוש חס"א צענין עמלק והתנגדותה למדת הכרת הטוב]. זה הכונה כי צממון אלו העניינים אצל כלל ישראל, ע"י וגבר ישראל, ויש לרמז כי ענין הרמת הידים, שזה ה"י מלוי נחמון של כלל ישראל, הוא מורה על הרמת הידים שהם כלי המעשה, שהיו הידים נקיות צנחית נקי כפים, שמורה כי עניני העשיה ומקם וממכר הוא כראוי, ויכול להרימו כולו להש"ת.

מפאת ישראל אשר ישראל בשם זכרים יקראו או מפאת עונותיהם המכבידים. ובראותו כך אמר אין תקנה זולתי על ידי צידוף זכות אבות. על כן נועץ לחברם אליו ולבא אל הענין, נחיר מאמרנו על פסוק וזכרתי את בריתי יעקב וכו' (ויקרא כו מב). ככתוב אצלנו במקומו. שהתחיל מלמטה למעלה ואמר זכירה בכל אחד מהם, ואמר אף בשניהם. הלא הוא, כי אמר ה' אם אתחיל מאברהם אין די בעני הקטיגוריים בעצם כי שם ישמעאל. וכן ביצחק יש עשו. לפי אתחיל מיעקב שמטתו שלימה. ואחר שהקטיגור אינו מוצא פתחון פה ביעקב הנזכר ראשון, מועיל שגם בהזכיר אחר כך את יצחק גם כן אזכור. ואף את בריתי אברהם

שנוסף ישמעאל על עשו עם כל זה אזכור ועל דרך זה עשה משה, כי לעומת יעקב צוה ויקחו אבן, רמז לאבן ישראל, וישב ויסמך בעצם עליה כי מטתו שלמה. וירמוז גם כן אפרו וישימו התחין, מאמר ספר הזוהר (תיקוני זוהר תיקון יג טז). כי תחת בחינת משה הוא יעקב, כמאמרם דא מלאגא ודא מלכר. ואחר כך שתי ידיו שהן לזכור זכות אברהם ויצחק, כי גם שניהם בבחינת ידי משה. על כן לתקן ולהשלים מה שמעכב ישמעאל בימין חסד לאברהם, יבא אהרן שהוא כהן מצד החסד ויתחבר הכבוד שביד ימין משה, שמפאת ישמעאל שמאברהם ואשר הוא מעכב ביד שמאל, שהוא זכר לצדק מיד עשו. יבא חור ויתמוך כי זכותו שלם וכל זה הוא בזכות תורה על ידי משה שעתיד לקבלה בידיו. ובסעוד זכות אבות כמדובר

את האדם, נובע מתרומת אבותינו הקדושים. האבות הם הקרויים "איתנים" (עיין מסכת ראש השנה יא, א), והם שהעניקו לצאצאיהם את כל התקיפות האיתן, להשביית כל צורך הבא להטעות ולקלקל. לא בכדי נרמז כוח האבות ב"צורים" שהם אבנים קשות ביותר. לעומתם רמוזות האמהות ב"גבעות" שהן של חול רך, רמז לתשוקות ולרגשות הפועמות בלבבות. האמהות הורישו לעם ישראל את סגולת הלב הטהור, הנבנע ומשתוקק לכל דבר שבקדושה. נאמך בספרים הקדושים שבמקום אליו שואפת תשוקת האדם, שם כביכול הוא מצוי, ועיקרון זה הרי נרמז ב"אבן" שעליה נאמר: "וישב עליה - אלו-מעשי האמהות".

מקפץ על הגבעות

גם הגאולה השלימה שאנו מצפים לקראתה, אמורה להגיע בזכות האבות והאמהות כאחת. אמנם בתפילותינו מרגישים אנו רק את חלק האבות, ועליהם מוסבים דברינו "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", אולם בכלל זה כלולה גם זכות האמהות. הפסוק שנאמר ב"שיר השירים" (ב, ח): "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות", מתפרש על ידי חז"ל על גאולת מצרים, שהגיעה למרות שבאותה עשה עדיין לא שלמו ארבע מאות השנה שנקצבו לגלות זו, (עיין שיר השירים רבה שם). ברוח מאמר זה טוען ה"שפת אמת" (לפסח, תרמ"ב) שפן יעשה עמנו הקב"ה גם בגאולתנו מגלותנו הנוכחית. הן אמרו חכמים שה"הרים" רמוזים לאבות ו"גבעות" רמוזות לאמהות, ואם כן בוכותם יקפץ הקב"ה על כל החישובים ויגיש את גאולתנו בתחום זה אף רב יותר חלק האמהות מזה של האבות. המפרשים אמרו שקפיצה היא יותר מדילוג, כאשר דילוג הוא ברגל אחת ואילו קפיצה בשתי הרגליים. דברים אלו עולים בדקדוק נפלא בדברי הפסוק. על ההרים, הם נכויות האבות, נאמר: "מדלג על ההרים", ואילו ביחס לאמהות הכתוב רומז באמרו: "מקפץ על הגבעות", במשנה מהירות. כך אמנם ראוי שיהיה, שהרי העידו חז"ל שנשים הינן רחמניות יותר (מגילה יד, ב). ה"שפת אמת" מסיים (שם) את דבריו באומרו שאפילו לדברי השיטה שבגמרא (שבת נה, ב) הסבורה ש"תמה זכות אבות", זכות האמהות לא תמה, "כן יעשה לנו עתה בזכות האמהות".

הביא הגר"א שבפסוק זה רמוזים כל הגאולות של עם ישראל במילים מזה אמח"ה.
 א. גלות מצרים על ידי אמח"ה אהרן משה חור ה' יתברך.
 ב. גאולת בבל על ידי אמח"ה אסתר מרדכי חרבונה ה' יתברך.
 הגאולה הקרובה על ידי אמח"ה אליהו משיח ח' שמונה נסיכים, כדאיתא בסכת סוכה (נב, ע"ב). ה' יתברך.

ראש הגבעה

כיון שהאמהות האצילו מכוון על הדורות הבאים, גם זכותן עומדת לצאצאיהן, לצד זכות האבות. על עיקרון זה העידו חכמינו ז"ל, בכמה וכמה מקומות. ענין זה נדרש בפי חז"ל על הפסוק (במדבר נג, ט): "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" שנאמר מפי בלעם למראה עם ישראל. הם אמרו (במדבר רבה כ, יט): "כי מראש (צורים) - אלו אבות, ומגבעות - אלו אמהות". משמעות הדברים נתבארה באר היטב בדברי רש"י (שם): אנו מסתכל בראשיתם ובתחילת שורשיהם, ואנו רואה אותם מיוסדים וחוקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות. האמהות, כמו האבות, הן אלו שייסדו את בית ישראל והעניקו לו את היציבות והחוסן לעד. מפני החוסן שמיסוד האבות והאמהות נרתע אפילו גדול נביאי אגמות העולם. על יסוד דרשה זו של חז"ל הקובעת ש"ראש צורים" הם האבות ואילו ה"גבעות" רמוזות לאמהות, הוסיפו חז"ל ואמרו שאפילו משה רבינו בעת תפילתו על ישראל נשען על זכויות אלו. הם דרשו (במכילתא) כי הכתוב בפרשת מלחמת עמלק (שמות י, ט): "ומשה, אהרן וחור עלו ראש הגבעה" אף הוא רומז לכך: "ראש - אלו מעשה אבות, הגבעה - אלו מעשה אמהות". רמז נוסף לענין זה מצוי גם בהמשך אותה פרשה, בה (שם, יז) נאמר: "ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה". בפשטות המדובר באבן שהונחה שם בשביל להקל על משה לשאת את ידיו בתפילה. אולם חז"ל העמידו להסביר כי בצד האבן הפיסית שהוצבה שם, היו במעמד זה כוחות רחנניים אדירים שסייעו למשה בתפילותיו.

ר' אלעזר המודעי אומר... באותה עשה לא היה יכול לעמוד בו. מה עשה משה הפנה על מעשה אבות, שנאמר: "ויקחו אבן וישימו תחתיו" - אלו מעשה אבות, "וישב עליה" - אלו מעשה אמהות.

ה"שם משמואל" (פרשת תצוה, עמוד קנ) מצביע על עומק נפלא המקופל ברמזים אלו שבמדרש. חלק האב בבנין צאצאיו שונה מזה של האם. האב מקנה לבניו את החלק הקשה שבהם, ואילו האם תורמת את חלק הלב והרגש. הוא שאמרו חכמים בשפת רמזיהם כי "ראש הצורים" וה"אבן" רמוזים לכח האבות. החלק הנוקשה שבמות, הוא השכל וההגיון הצרוף שאינו מוכן להשתנות ולהתפתות אחרי כל מיני תיאוריות המנסות לבלבל